الإمام محمد بن عبد الوهاب دعوته وسيرته

د امام محمد بن عبد الوهاب دعوت او سيرت.

د امام محمد بن عبد الوهاب دعوت او سيرت.

ليکنه: شيخ عبد العزيز بن عبد الله بن باز

"الحمد لله رب العالمين، وصلى الله وسلم وبارك على عبده ورسوله وخيرته من خلقه سيدنا و إمامنا محمد بن عبد الله، وعلى آله وأصحابه ومن والاه.

وبعد، محترمو وروڼو او ګرانو بچيانو، په دي وينا (محاضره) کې درته داسې څه وړاندې کوم، چې فکرونه مو روښانه او حقايق څرګند کړي، د الله او بندګانو لپاره نصيحت، او د هغه چا يو څه حق ادا کول چې په اړه يې وينا کوم، د وينا عنوان دی: د امام محمد بن عبد الوهاب دعوت او سيرت.

کله چې خبره د مصلحينو، دعوتګرو او نوښتګرو اړوند وي، د دوی د احوالو، نېکو خويونو او لويو کارونو يادونه په کې وي، او د دوی هغه سيرت په کې تشريح کېږي چې پر اخلاص او دعوت کې يې پر رېښتينولۍ او اصلاح دلالت کوي، کله چې خبره د دغو مصلحينو، د دوی د اخلاقو، اعمالو او سيرت په اړه وي، چې زړونه يې غواړي او خلک ورته په شوق کې وي، ټول پر دين غيرتي، اصلاح غوښتونکي او حق لارې ته بلونکي خلک يې اورېده غواړي، نو ومې غوښتل چې د يوه ستر شخصيت، لوی مصلح او غيرتي دعوتګر په اړه درته وغږېږم، هغه څوک چې په دولسمه هجري پېړۍ کې يې په عربي جزيره کې اسلام ته نوی والی ورکړ، شيخ، امام محمد بن عبد الوهاب بن سليمان بن علي التميمي الحنبلي.

دغه امام په عربي جزيره کې او له عربي جزيرې بهر خلکو او په ځانګړي ډول علماوو، لويانو، مشرانو او نوميالیو پیژندلی دی، خلکو یې په اړه ډېرې لويې او وړې لیکنې کړې دي، او ځينو خلکو يې په ځانګړي ډول په اړه لیکل کړي دي، ان ختيځپوهانو (مستشرقانو) يې په اړه ډېر څه لیکلي، نورو يې په اړه د اصلاحګرو اړوند او تاریخي لیکنو کې لیکل کړي دي، باانصافه خلکو د یوه لوی مصلح، د اسلام د مجدد او د الله پر لاره د روان سړي په توګه ستایلی، او دغه ستايونکي له شمېره وتلي دي.

چې ستر لیکوال ابو بکر شیخ حسین بن غنام الأحسائي يو له دوی څخه دی. نوموړي د دې شيخ په اړه ښه او ګټور لیکل کړي، د هغه سیرت یې بیان کړی او غزوات یې ذکر کړي، په دې اړوند یې اوږده لیکل کړي، د هغه رسالې او له کتاب الله نه د هغه استنباطات یې لیکلي دي. دغه راز شیخ عثمان بن بشر په خپل کتاب «عنوان المجد» کې د دې شیخ، د ده د دعوت، سیرت، د ژوند لیک، غزواتو او جهاد په اړه لیکل کړي دي. ځینې دغه ستايونکي لیکوالان بیا له عربي جزيرې بهر دي، لکه دکتور احمد امین چې په «زعماء الإصلاح» کتاب کې د هغه په اړه لیکل کړي او انصاف یې کړی. مشر استاذ مسعود ندوي هم له دوی څخه دی، د هغه په اړه يې لیکل کړی او هغه يې مظلوم مصلح نومولی دی، د هغه د سیرت په اړه يې لیکل کړي او ښه لیکل يې کړي دي، نورو هم د هغه په اړه لیکل کړي، چې يو يې مشر استاذ امیر محمد بن اسماعیل الصنعاني دی، دی د هغه همزمان او دعوتګر و، کله

چې د شیخ رحمه الله له دعوته خبر شو، خوشحاله شو او د الله ثنا یې پرې وویله.

دغه راز د نیل الأوطار مؤلف ستر علامه شیخ محمد بن علي شوکاني یې هم په اړه لیکل کړي او ستره ویرنه (مرثیه) یې پرې ویلې ده، له دوی پرته نورو ډېرو پرې لیکل کړي دي، چې علماء او لوستونکي یې پېژني، او لدې امله چې ډېری خلک له دې سړي او د هغه له سیرت او دعوت سره اشنا نه و، ما وغوښتل چې د ده حالت بیانولو کې ونډه واخلم، د هغه غوره اخلاق، نېک دعوت او ریښتونی جهاد بیان کړم، او هغه څه لږ روښانه کړم، چې زه یې د دې امام په اړه پېژنم، څو هغه خلک یې په اړه غور وکړي چې د نوموړي په اړه زړه نازړه دي، یا یې پر حالت، دعوت او مسلک شکمن دي. د دې امام د زیږېدنې په اړه مشهوره خبره دا ده چې په کال (۱۱۱۵) هجري کې زیږېدلی و، دغه راز (۱۱۱۱) هجري کال هم یادېږي، خو مشهور لومړی هغه دی، چې په (۱۱۱۵) هجري کې زیږېدلی و، پر دغه هجرت کوونکي دې د الله سبحانه وتعالی ډېر درود او سلام وي.

په عیینة ښارګوټي کې یې له خپل پلاره زده کړه وکړه، دغه ښارګوټی یې د زیږېدو ځای هم دی، چې د ریاض شمال لویدیځ لور ته د نجد په یمامه کې یو معلوم کلی دی، او له ریاض څخه په اویا (۷۰) کیلو متره واټن کې پروت دی، هملته وزیږېد او په غوره تربیه رالوی شو، په وړکتوب کې یې قرآن زده کړ، او له خپل پلار عبدالوهاب بن سلیمان څخه یې په زده کړه او دینپوهنه کې ښه خواري وکړه، پلار یې ستر

فقيه، لوی عالم او په عيينة ښار کې قاضي و. ځوانی ته له رسېدو وروسته يې د حج نيت وکړ او بيت الله شريف ته ولاړ، هلته يې د حرم شريف له ځينو علماوو زده کړه وکړه، بيا د محبوب نبي صلى الله عليه وسلم ښار (مديني) ته ولاړ، د هغه ځای له علماوو سره شو او څه وخت هلته پاتې شو او د مديني د هغه وخت له دوو لويو او نامتو علماوو يې زده کړه وکړه.
او دوی دواړه: چې يو شيخ عبدالله بن ابراهيم بن سيف النجدي و، اصلا د «المجمعة» نومې ځای څخه و، نوموړی د «العذب الفائض في علم الفرائض» د ليکوال شيخ ابراهيم بن عبد الله پلار و. دغه راز يې مدينه کې له ستر عالم محمد حياة السندي نه هم زده کړه وکړه. مدينه کې دا دوه علماء وو، چې شيخ ترې په زده کړه مشهور دی او ښايي له نورو داسې علماوو يې هم علم ترلاسه کړی وي، چې موږ يې نه پېژنو.

بيا شيخ صاحب عراق ته د علم تر لاسه کولو لپاره ولاړ، بصرې ته ولاړ؛ د هغه ځای له علماوو سره شو او د الله له خوښې سره سم علم يې ترلاسه کړ، هلته يې د الله توحيد ته بلنه ښکاره کړه، خلک يې سنتو ته راوبلل او دا يې وروښوده چې پر ټولو مسلمانانو لازمه ده چې خپل دين د الله له کتاب او د رسول الله صلى الله عليه وسلم له سنتو څخه واخلي، په دې اړه يې بحث او مذاکرې وکړې او له ځايي علماوو سره يې مناظرې هم وکړې. بصره کې د نوموړي له استاذانو څخه د شيخ محمد المجموعي په نوم يو تن مشهور دی، بصره کې څه خلک پرې راپورته شول او ده او د ده دغه شيخ ته يې څه ضرر هم ورساوه، له همدې امله له بصرې ووت او غوښتل

يې شام ته ولاړ شي، خو د لګښت د نه درلودو له کبله و نه توانېد، بیا له بصرې ښخه «زبیر» او له زبیره «أحساء» ته ولاړ، هلته له علماوو سره شو او د دین د ځینو اصولو په اړه یې ورسره مذاکره کوله. بیا حریملاء ښار ته ولاړ، چې دا د دولسمې پېړۍ پنځوسم کلونه وو (والله أعلم)، ځکه پلار یې په عیینة کې قاضي و او د هغه ځای له امیر سره یې شخړه راغله، نو په ۱۱۳۹ هجري کې ترې حریملاء ته ولاړ، بیا شیخ محمد هم خپل پلار پسې حریملاء ته ورغی، چې د هغه ورتګ په ۱۱۴۰ هجري یا له دې وروسته کلونو کې راځي، بیا هملته مېشت شو او تر هغه په علم، تعلیم او دعوت بوخت و چې پلار یې په ۱۱۵۳ هجري کې مړ شو، نو د حریملاء ځینو خلکو له شر سره مخ کړ، ځینو کم عقلانو یې ان د وژلو هوډ وکړ، او ویل کېږي چې ځینو خلکو پرې دېوال راغورځاوه خو نور خلک پرې پوی شول او وتښتېدل، له دې وروسته شیخ رحمت الله علیه عیینة ته ستون شو.

او دا بې عقلان له دې امله پرې غوسه وو، چې هغه په نېکۍ امر او له بدۍ منع کوله، د واک خاوندان یې دې ته هڅول چې هغو مجرمانو ته تعزیر ورکړي، کومو چې پر خلکو په غلاو، چور او ضرر رسولو تېری کاوه، دغه بې عقلان چې هلته مریان بلل کېدل، کله چې پوی شول چې شیخ د دوی پر ضد دی، د دوی کړنې یې خوښې نه دي او امیران تشویقوي چې دوی ته سزا ورکړي او د شر مخه یې ونیسي، نو دوی پرې په قهر شول او د هغه د وژنې هوډ یې وکړ، خو هغه الله وساته او عیینة ته په داسې حال کې ورغی چې د هغه ځای امیر عثمان بن ناصر بن معمر و، دی هغه ته ورغی،

امیر یې هرکلی وکړ او ویې ویل: الله ته بلنه کوه، موږ دې مل او مرستندوی یو، خپلې نېکې هیلې یې ورته څرګندې کړې او د هغه له کار سره یې مینه او موافقه وښوده.

بیا شیخ پر تعلیم، ښوونه، الله عز وجل ته پر بلنه، خیر او لله في الله محبت ته د خلکو په لارښوونه بوخت شو، عیینة کې یې دعوت شهرت وموند او خپور شو، چې له ګاونډیو کلیو هم خلک ورته راغلل، بیا یوه ورځ شیخ ځایي مشر عثمان ته وویل: راځه چې دا د زید بن الخطاب رضي الله عنه ګنبذه ونړوو، ځکه دا په غیر شرعي توګه جوړه شوې ده او الله جل جلاله دا کار نه خوښوي، رسول الله صلی الله علیه وسلم هم پر قبرونو له ودانیو کولو او مسجدونو جوړولو منع فرمایلې ده، دې ګنبذې خلک په فتنه کې اچولي، عقیدې یې خرابې کړې دي او شرک پرې رامنځته شوی، نو باید ونړول شي، امیر ورته وویل: نړولی یې شو. شیخ وویل: زه وېرېږم چې د جبیلة خلک به راوپارېږي، جبیله دې قبر ته نږدې یو کلی و، نو عثمان له ۶۰۰ سرتېرو سره د ګنبذې ورانولو پسې ووت، شیخ رحمة الله علیه هم ورسره و، کله چې ګنبذې ته نږدې شول د جبیلة خلک خبر شول او د ګنبذې ساتنې ته راووتل، خو کله یې چې امیر عثمان او ورسره خلک ولیدل، ستانه او ارام شول. بیا شیخ رحمة الله علیه د ګنبذې نړولو ته ورمخکې شو او الله د هغه په لاسونو ونړوله. دلته به د شیخ رحمة الله علیه له قیام وړاندې د نجد حال ذکر کړو، د قیام لاملونه به یې څرګند کړو او د دعوت په اړه به یې وغږېږو.

د نجد خلک د شیخ له دعوت وړاندې په داسې حال کې وو چې هیڅ مسلمان پرې راضي نه و، شرک اکبر ډېر شوی او خپور شوی و، تر دې چې د ګنبذو، ونو، تیږو او نورو شیانو بندګي کېدله، د هغو لېونیانو بندګي هم کېده چې له عقلونو خلاص وو، خو د ولایت دعوه یې کوله، نجد له کوډګرو او کاهنانو ډک و، خلکو به ترې پوښتنې کولې او بیا یې د هغوی تصدیق کاوه، ډېر لږ خلک د الله په خوښه له دې کارونو بچ وو، خلک پر دنیا او د دنیا په مزو کې غرق وو، د الله والا خلک او د دین مرستندویان ډېر کم وو، د حرمینو شریفینو هم همدا حال و، یمن هم له شرکه ډک و، پر قبرونو ګنبذې جوړېدې، له اولیاوو دعاو او پناوې غوښتل کېدې، یمن کې دا کیسې ډېرې وې، نجد کې خو له شمېره وتې، قبرونه، غارونه، ونې بوټي، لېونیان او بې عقلان چې له الله پرته بلل کېدل او خلکو پرې له الله سره شریکې پناوې غوښتې، دغه راز په نجد کې له پېریانو سوالونه کول او پناه غوښتل مشهور وو، حلالې ورته کېدې او د کورونو کونجونو کې یې د دې لپاره اېښودې، چې دوی د هغوی له شرونو خوندي او ژغورېدلي وي. کله چې شیخ امام دغه شرک او په خلکو کې یې ظهور ولید، او دا چې له دې هیڅ منکر نه شته، نه د الله لور ته څوک دعوت کوي، نو هڅې یې پیل کړې، په صبر یې دعوت کاوه او پوهېده چې جهاد، صبر او تکلیفونه ګالل حتمي دي، نو عیینة کې یې ښوونه، روزنه او لارښوونه پیل کړه، په دې اړه یې علماوو ته لیکل وکړل، خبرې اترې یې ورسره وکړې، پدې تمه چې هغو ورسره د الله د دین مرسته کې ودرېږي، د دغه شرک او خرافاتو خلاف مبارزه وکړي، نو

د نجد حرمينو، يمن او نورو ځايونو ډېرو علماوو ځواب ورکړ او موافقه يې ورسره وکړه، ځينو نورو يې مخالفت وکړ، او د ده د عوت بدي يې وويله، ترې په تېښته شول او دوی دوه ډوله وو، يا جاهل خرافاتي چې د الله له دين او توحيده ناخبره و او يوازې هغه جهل، ګمراهي، شرک، بدعت او خرافات يې پېژندل چې له پلرونو او نيکونو ورپاتې وو، د همدغه ډول خلکو په اړه الله عز وجل فرمايلي:

إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ

موږ خپل پلرونه په يوه لاره موندلي او يقيناً موږ دهغوی پر پلونو روان يو. [الزخرف ۲۳ آيت] بلې ډلې چې علماء هم ورته ويل کېدل، د کينې او ضد له کبله پرې رد کاوه، له دې وېرې چې خلک ورته و نه وايي، چې تاسو ولې موږ له دې کاره نه منع کولو؟. څنګه د عبدالوهاب زوی راغی او پر حق ودرېد، او تاسو علماء هم وئ خو موږ مو له دې باطله نه ايسارولو؟! نو ځکه يې ده سره کينه وکړه او خلکو ته خجالته ول، حق سره يې ضد ښکاره کړ، دنيا يې په اخرت غوره وبلله او پر اخرت د دنيا غوره بللو کې يې د يهودو پيروي وکړه، الله دې موږ له دې کاره خوندي ولري.

خو شيخ صبر کاوه او خپل دعوت ته يې کار ووايه، د جزيرې دننه او بهر ډېرو علماوو او شخصيتونو هغه تشويق هم کړ، نو خپل کار ته يې ټينګه ملا وتړله او له خپل رب عز وجل نه يې مرسته وغوښته، له دې وړاندې د الله له کتاب سره ملازم و، او د کتاب الله په تفسير او هغه نه د مسايلو په استنباط کې يې ډېر کار کړی و، دغه راز د رسول صلی الله عليه وسلم

او صحابه و له سیرت سره ملازم و، ډېر کوښښ او ژور نظر یې په کې وکړ، تر دې چې هغه څه یې په کې وموندل چې ده سره یې مرسته وکړه او پر حق یې ثابت قدم پاتې کړ، نو ټینګ هوډ یې وکړ او پرېکړه یې وکړه چې دعوت به د خلکو تر منځ خپروي، امیرانو او علماوو ته به په دې تړاو لیکونه لیږي، او په دې لار کې چې هر څه کیږي، ودې شي.

نو الله یې دا نېک امیدونه ترسره کړل، دعوت یې د ده په وسیله خپور کړ او حق یې پرې مضبوط کړ، الله ورته ملګري مرستندویان او دوستان پیدا کړل، تر دې چې د الله دین څرګند او کلمه یې لوړه شوه، شیخ په عیینة کې د تعلیم او ښوونې له لارې دعوت ته دوام ورکړ، بیا یې په پوره کوښښ په ریښتینې توګه د شرک د اثارو د له منځه وړلو کار پیل کړ، کله چې پوه شو چې یوازې بلنه اغېز نه کوي، نو دعوت ته یې د عمل جامه وروا غوسته او د شرک له اثارو یې چې څه په وس پوره وو او امکان یې و، هغه یې له منځه یوړل، شیخ ځایي امیر عثمان بن معمر ته وویل: د زید پر قبر چې دا کومه ګنبذه ولاړه ده، باید ونړول شي. زید بن الخطاب رضي الله عنه د امیر المومنین عمر بن الخطاب ورور و، الله دې له ټولو نه راضي شي. هغه د نبوي هجرت په ۱۲م کال د مسیلمة الکذاب پر ضد جګړه کې شهید شوی و، نو په همغه ځای کې شهید شوی و او پر قبر یې ګنبذه جوړه شوې وه، کېدای شي قبر د ده پر ځای د بل چا وي، خو د خلکو له یاده د همده دی، نو عثمان د مخکې په خبر ومنله او ګنبذه یې ونړوله الحمد لله، چې د الله په فضل تر ننه یې کومه نښه نده پاتې، او دا چې له نېک نیته او د حق د مرستې لپاره ونړول شوه نو الله یې له

نړېدا وروسته ټولې نښې ورکې کړې، نور قبرونه هم هلته وو، یو قبر و؛ ویل کېده چې د ضرار بن الأزور دی، پر هغه یوه ګنبذه وه چې هغه هم ونړول شوه، څه نورې نښې نښانې وې هغه هم الله عز وجل له منځه یووړې، دې نه غیر نور ونې بوټي وو چې له الله پرته يې بندګي کېده، هغه هم لرې کړی شول او خلک ترې منع شول.

مطلب دا چې لکه مخکې مو چې وویل، شیخ رحمة الله علیه دعوت جاري وساته، هم په وینا او هم په عملي توګه، بیا شیخ ته یوه ښځه راغله او څو ځل یې د هغه پر وړاندې په زنا اعتراف وکړ، شیخ د هغې د عقل په اړه وپوښتل نو چا ورته وویل چې هغه عاقله ده او هیڅ مشکل نه لري، نو کله چې ښځې پر خپل اعتراف ټینګار کاوه او ترې نه اوښته، او نه په زور چا رانیولې وه، نه د کومې شبهې له مخې، او واده شوې (محصنه) هم وه، نو شیخ رحمه الله امر وکړ چې په تیږو دې وویشتل شي، نو د عیینة د قاضي په توګه د هغه په امر په تیږو وویشتل شوه، له دې وروسته د هغه کار د ګنبذې په نړولو، د ښځې په سنګسارولو، الله ته په لویې بلنې او عیینة ته د مهاجرینو په هجرت لا مشهور شو.

بیا د «أحساء» امیر او اړوند خلک لکه بني خالد سلیمان بن عریعر الخالدي د شیخ له کارو خبر شول، چې د الله لور ته دعوت کوي، ګنبذې نړوي او حدونه جاري کوي، نو پر دې باندچي د شیخ کار درووند تمام شو، ځکه باندچیان -غیر له هغو چې الله ورته هدایت وکړی- د عادت له مخې ظلمونه کوي، وینې تویوي، مالونه لوټي، او د حرمتونو سپکاوی کوي، نو

دی وویرېد چې دا شیخ به ډېر پر مخ ولاړ شي او د دې بانډچي امیر واک به له منځه یوسي، نو عثمان ته یې له ګوابنه ډک لیک ولیږه او امر یې ورته وکړ چې دا ملا ووژني، ویې ویل: دغه ملا چې تاسو سره دی موږ یې له دې او هغې خبر شو!! یا یې ووژنه او یا به موږ هغه خراج نور در نه کړو چې له موږ سره دی!! ده سره د امیر عثمان د سرو زرو خراج و، نو پر عثمان د دې امیر خبره بنه و نه لګېده او وویرېد چې که خبره یې و نه مني نو یا به ترې خراج ایسار کړي او یا به ورسره وجنګېږي. نو شیخ ته یې وویل: دې امیر موږ ته داسې داسې لیکلي دي، او موږ دا نه شو کولی چې تا ووژنو، خو موږ له دې امیره وېرېږو او د جګړې زور یې نه لرو، نو که ستا خوښه وي او ته له موږ بل خوا ولاړ شې ښه به وي، نو شیخ وویل: زما بلنه د الله دین او د دې کلمې د تحقق لپاره ده، چې له الله پرته د بندګۍ وړ هیڅوک نشته او محمد د الله رسول دی، نو څوک چې په دې دین ټینګ پاتې شو، د هغه مرسته یې وکړه او په دې کار کې ریښتونی و، نو الله به یې مرسته وکړي، ملاتړ به یې وکړي او د دښمن سیمې به په واک کې ورکړي، نو که ته صبر وکړې، ټینګ پاتې شې او دا خیر قبول کړې نو زېری واخله، الله به دې مرسته وکړي، له دې بانډچي او نورو به دې وساتي، او الله به د ده وطن او خلک هم تا ته وسپاري. نو هغه وویل: موږ د هغه د جګړې زور نه لرو، نه یې په مخالفت صبر کولی شو. دا وخت نو شیخ راووت او له عیینة څخه «درعیة» ته ولاړ، د خلکو په خبره دې ځای ته پلی ولاړ، تر دې چې د ورځې په اخر کې ورسېد، له عیینة څخه د ورځې په شروع کې په خپلو پښو راوتی و، عثمان

سپړلي نه وه ورکړې، درعیة کې یوه مخور سره مېلمه شو، داسې هم ویل کېږي چې دا سړی یې له مېلمستیا ووېرېد او زمکه پرې له پراخۍ سره تنګه شوه، د درعیة له امیر محمد بن سعود څخه ووېرېد، خو شیخ ډاډ ورکړ او ورته ویې ویل: د خیر زېری واخله، زه چې کوم شي ته خلک رابولم د الله دین دی او ژر به یې الله څرګند کړي. بیا محمد بن سعود د شیخ محمد له ورتګه خبر شو، داسې ویل کېږي چې خپلې ښځې خبر کړ، له نېکانو څوک ورغلی و او ورته ویلي یې وو: محمد د دې سړي په اړه خبر کړه، د هغه د دعوت منلو ته یې تشویق کړه او د هغه مرستې او لاسنیوي ته یې وهڅوه، هغه یوه نېکه او ښه ښځه وه، کله چې د «درعیة» او شاوخوا سیمو امیر محمد بن سعود ورغی، ورته ویې ویل: د دې ستر غنیمت زېری درواخله. دا غنیمت الله درته راوړی دی، دعوتګر سړی دی، چې د الله دین ته بلنه کوي، د الله کتاب ته او د رسول الله صلی الله علیه وسلم سنتو ته خلک وربولي، څومره ستر غنیمت دی! ویې منه او مرسته یې وکړه او چې په دې کار کې هیڅ ځنډ و نه کړې، امیر د هغې مشوره ومنله خو بیا ټکنی و چې خپله ورشي او که ځان ته یې وروغواړي؟! چا مشوره ورکړه، او ویل کېږي چې دا مشوره هم همدې ښځې له یوه ډله نېکانو سره په ګډه ورکړه، هغوی ورته وویل: دا مناسبه نده چې ځان ته یې راوغواړې، بلکې مناسبه دا ده چې د هغه کور ته ته ورشې، د علماوو او خیر ته د بلونکو خلکو قدر باید وکړې، نو چې الله ورته د خیر او نېکبختۍ اراده کړې وه، دا خبره یې ومنله، د الله رحمت دې ورباندې وي، او پر ګور دې یې نور وي، بیا د محمد بن سویلم کور ته د شیخ لیدو ته

ورغی، سلام یې پرې وکړ، ورسره وغږېد او ورته ویې ویل: شیخ محمده، د مرستې، خوندیتابه او همکارۍ زېری واخله، نو شیخ ورته وویل: ته هم د مرستې، لاسبرۍ او نېک انجام زېری واخله، دا د الله دین دی، چا یې چې مرسته کړې الله د هغه مرسته کړې او چا یې چې ملا تړلی الله د هغه ملا تړلې ده، ډېر ژر به د دې نښې نښانې وګورې، امیر وویل: زه درسره د الله او د هغه د رسول پر دین او د الله په لار کې پر جهاد کولو بیعت کوم، خو زه وېرېږم چې زموږ له ملاتړ او مرستې وروسته که الله ته د اسلام پر دښمنانو غالب کړې، نو بیا به زموږ وطن پرېږدې او بل خوا به ولاړ شې، شیخ وویل: نه؛ پر دې درسره بیعت کوم، په دې درسره بیعت کوم چې وینه په وینه او ویجاړی په ویجاړي دی، ستا له وطنه به هیڅکله و نه وځم، نو د مرستې او ښار کې د پاتې کېدو بیعت یې ورسره وکړ، او دا چې هغه به له امیر سره پاتې کیږي، امیر به یې مرسته کوي او د الله په لار کې به جهاد ورسره کوي، تر دې چې د الله دین ښکاره شي، پر همدې یې سره بیعت وکړ. بیا له هر ځایه درعیة ته د خلکو پلاوي راتلل پیل شول، له عیینة نه، له عرقة نه، له منفوحة نه، له ریاض او نورو ګاونډیو سیمو نه، درعیة همداسې د خلکو د هجرت وطن پاتې شو، له هر ځایه ورته خلک راتلل، خلکو یو بل ته د شیخ خبرې کولې، درعیه کې د هغه د درسونو، الله ته د دعوت او لارښوونې په اړه غږېدل، نو ډلې ډلې او یو یو راتلل، شیخ په درعیة کې مېشت شو، احترام، مرسته، ملاتړ او محبت یې کېده، درعیه کې یې د عقائدو، قرآن کریم، تفسیر،

فقه، حديث، مصطلح الحديث، عربي علومو، تاريخ او نورو ګټورو علومو درسونه ترتيب کړل.

له هر ځايه خلک راتلل او ځوانانو او نورو درعيه کې زده کړې کولې، خلکو عامو او خاصو وګړو ته درسونه جوړول، درعيه کې علم خپور او دعوت عام شو، بيا يې جهاد پيل کړ او خلکو ته يې دې ډګر کې د داخلېدو لپاره وليکل، ځو هغه شرک له منځه ولاړ شي چې د دوی په سيمو کې دی، پيل يې د نجد له خلکو وکړ، د هغه ځای اميرانو او علماوو ته يې ليکل وکړل، د رياض علماوو او امير دهام بن دواس ته يې وليکل، د خرج علماوو او امير ته يې وليکل، د لويديځو سيمو علماوو، د قصيم، حائل، وشم، سدير او نورو سيمو علماوو ته يې ليکل وکړل. په پرله پسې توګه يې ورته ليکونه لېږل، علماوو او اميرانو ته، دغسې يې د أحساء او حرمينو شريفينو علماوو ته هم وليکل، له هېواده بهر د مصر، شام، عراق، هند، يمن او نورو وطنونو علماوو ته يې هم ليکل وکړل، همداسې يې خلکو ته ليکونه لېږل او حجت يې قايماوه، خلکو ته يې وريادوله چې ډېری خلک په شرک او بدعت کې اخته دي، او د دې دا معنا نده چې د دين مرستندويان نشته، بلکې شته، او الله د دې دين ذمه واري اخيستې چې خامخا به يې مرسته کوي، او په دې امت کې به د تل لپاره داسې يوه ډله وي چې پر حق به ولاړه وي او مرسته به يې کېږي، لکه نبي عليه الصلاة والسلام چې ويلي دي، ډېر ځايونه شته چې هلته د حق مرستندويان شته، خو اوس خبره د نجد ده، نجد کې دومره شر، فساد، شرک او خرافات خپاره وو، چې يوازې الله ته معلوم وو، سره له دې چې هلته داسې علماء وو چې د خير

خلک وو، خو دا ورته نه وه لیکل شوې چې په دعوت کې فعالیت وکړي او چې څنګه مناسب دی هغسې یې ترسره کړي.

دغه راز په یمن او نورو سیمو کې هم حق ته بلونکي وو، داسې څوک چې دا شرک او خرافات یې پېژندل، خو الله د هغوی بلنې ته دومره بریا نه وه لیکلې، څومره یې چې د شیخ محمد هغې ته لیکلې وه او د دې ډېر اسباب وو، چې یو یې د هغوی د ملګري او مرستندوی نه شتون و، بل یې د ډېری دعوتګرو بې صبري او د الله په لار کې د تکلیفونو نه ګالل وو.

بل یې د ځینو دعوتګرو کم علمي وه چې نه یې شو کولی خلک په مناسبو اسالیبو، ښکلو عبارتونو، حکمت او نېک نصیحت رهبري کړي. نور یې له دې پرته نور اسباب وو، خو د دغو ډېرو لیکنو، رسالو او جهاد له امله شیخ مشهور شو، دعوت یې څرګند شو او رسالې یې د جزیرې دننه او بهر علماوو ته ورسېدې، لویه برخه خلک یې له دعوته اغېزمن شول، په هند، اندونیزیا، افغانستان، افریقا، المغرب، مصر، شام، عراق کې، او ډېر داسې دعوتګر وو چې له حق او حق ته له دعوت نه خبر وو، نو کله چې د شیخ دعوت ورورسېد، فعالیت او قوت یې زیات شو، په دعوت مشهور شول او د شیخ دعوت همداسې په اسلامي او غیر اسلامي نړۍ کې پسې خپرېده او څرګندېده. بیا یې په دې وروستي وخت کې کتابونه او رسالې چاپ شول، دغه راز یې د زامنو، لمسیانو او د جزیرې دننه او بهر د مسلمانو علماوو ملګرو او مرستندویانو

کتابونه چاپ شول، همداسې یې د دعوت، ژوندلیک او د ملګرو په اړه لیکل شوي کتابونه چاپ شول، تر دې چې په ډېری لوریو او ښارونو کې په خلکو کې مشهور شو، او دا معلومه خبره ده چې هر نعمت یو کینه ګر لري او هر دعوتګر ډېر دښمنان لري. لکه الله تعالی چې فرمايي:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ

او په همدې توګه مو هر نبي ته انسي او جني شیطانان دښمنان ګرځولي، چې د غولونې لپاره یو بل ته په (ظاهره) ښکلې خبرې وسوسه کوي او که ستا رب غوښتي وای نو داسې به یې نه وو کړي، نو هماغسې یې په خپلو دروغ تړلو کې پرېږده. [الأنعام ۱۱۲ آیت] نو کله چې شیخ په دعوت مشهور شو، ډېر کتابونه یې ولیکل، ارزښتناک تألیفات یې وکړل او خلکو کې یې خپاره کړل او علماوو ورته لیکل وکړل، نو ډلې ډلې حاسدین او مخالفین یې راڅرګند شول، دغه راز یې نور ډېر دښمنان راپیدا شول.

دښمنان او مخالفین یې دوه ډوله شول، یو ډول یې د علم او دین په نوم دښمني کوله او بل ډول د سیاست په نوم، خو د علم او دین تر نامه لاندې یې ځانونه پټول او د هغو علماوو له دښمنۍ یې ناوړه ګټه اخیسته چې له شیخ سره یې دښمني کوله، هغوی چې ده سره یې دښمني ښکاره کړې وه او ویل یې چې دی پر حقه ندی، او داسې او داسې دی، خو شیخ رحمة الله علیه خپل دعوت جاري ساتلی و، شبهې یې له منځه وړلې،

دليلونه يې واضح کول او خلک يې هغو حقايقو ته رهبري کول، کوم چې د الله کتاب او د رسول الله صلی الله علیه وسلم سنتو کې وو. دوی به کله ویل چې: دی له خوارجو څخه دی، کله به یې ویل چې پر اجماع ورتېر دی او د مطلق اجتهاد دعوه کوي او د پخوانیو علماوو او فقهاوو هیڅ خیال نه ساتي، کله به یې په نورو تورونو تورناوه، او دا هر څه د دوی له ځینو څخه یوازې د کم علمۍ له امله کېدل. او نورو یې بیا د نورو د پیروۍ له امله کول، چې پر نورو یې باور کاوه. بله ډله خلک وو چې په خپلو مراکزو وېرېدل، نو په سیاسي توګه یې ورسره دښمني کوله، د اسلام او دین تر نامه لاندې یې کار کاوه، او د ګمراه کوونکو او خراباتیانو پر وینا یې باور کاوه.

مخالفین اصلا درې ډوله دي: یو خرافاتي علماء دي چې حق ورته باطل او باطل ورته حق ښکاري او په دې باور دي چې پر قبرونو ودانۍ کول، جوماتونه ترې جوړول، له الله پرته ترې سوالونه کول، پناه پرې غوښتل او دې ته ورته نور شیان دین او سمه لار ده، دوی په دې عقیده دي چې که څوک له دې منکر شو نو له نېکانو او اولیاوو سره یې بغض وکړ او هغه داسې دښمن شو چې پر ضد یې جهاد فرض دی.

بل ډول: علم ته منسوبېدونکي خلک دي چې د دې سړي له حقیقته ناخبره وو، هغه حق یې ترې و نه پېژانده چې ده ورته دعوت کاوه، بلکې د نورو تقلید یې کاوه، او بېلارې کوونکو خرافاتیانو چې ورته د ده په اړه څه ویل، د هغې تصدیق یې کاوه، او له دې سره په دې ګومان وو چې دوی په هغه څه کې په سمه دي چې شیخ ته یې د اولیاوو او پېغمبرانو په بغض او

د هغوی له کراماتو په انکار کې منسوبول، نو د شیخ بدي یې ویله، د هغه دعوت یې بد ګاڼه او لرې ترې تښتېدل.

بله ډله هغه دي: چې په خپلو منصبونو او رتبو ووېرېدل، نو د دې لپاره یې د هغه دښمني کوله چې د اسلامي دعوت د لارویانو لاس تر دوی و نه رسېږي، له منصبونو یې را و نه غورځوي او پر سیمو یې ولکه ټینګه نه کړي، د شیخ او د مخالفینو تر منځ یې لفظي شخړې او لانجې کونجې روانې وې، ده هم ورته لیکل کول او هغوی هم، ده هم خپل دلایل ویل او هغوی یې هم ځواب وایه، دغسې د هغه د زامنو، لمسیانو او ملګرو او د دعوت د مخالفینو تر منځ هم، تر دې چې له دې کاره ډېرې رسالې او ګڼ شمېر ځوابونه جمع شول. دغه رسالې، فتواوې او ځوابونه جمع شول او ډېرو ټوکونو ته ورسېدل، چې اکثریت یې الحمد لله چاپ شوي دي، شیخ خپل دعوت او جهاد جاري وساته او د درعیة امیر محمد بن سعود یې مرسته کوله، سعودي ټولنې په دې کار کې جدیت وښوده او د جهاد بیرغ هسک شو، دغه جهاد له ۱۱۵۸هـ کال څخه پیل شو، په توره او په قلم، په دلیل او برهان، بیا دعوت او وسله وال جهاد روان و، او دا معلومه ده چې د الله عز وجل لور ته دعوت کوونکی که داسې یو ځواک و نه لري چې د حق مرسته پرې وکړي او حق پرې نافذ کړي، نو ډېر ژر به یې دعوت له منځه ولاړ شي، شهرت به یې ومري او بیا به یې ملګري نه وي، او د دعوت په خپراوي، د دښمنانو په ښکنې، د حق په نصرت او د باطل په ریښنو ویستلو کې چې د وسلې کوم اغېز دی هغه معلوم دی، الله عز وجل په خپل دې قول او ټولو اقوالو کې ریښتونی دی، چې فرمایې:

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ

موږ خپل رسولان يقيناً له ښكاره دليلونو سره لېږلي او هغوی سره مو كتاب او تله هم رانازل كړي، تر څو خلك په انصاف ولاړ اوسي. او موږ اوسپنه راكوزه كړه چې په هغې كې سخت زور او د خلكو لپاره (ډېرې) ګټې دي. او د دې لپاره هم چې الله هغه څوك معلوم كړي چې په غيبو د هغه او رسولانو يې مرسته كوي. الله بې شكه ځواكمن برلاسی دی.

الحديد ٢٥ آيت نو الله سبحانه وتعالى واضحه كړې چې هغه پيغمبران له واضحو نښو سره رالېږلي دي، چې هغه ښكاره دلايل او براهين دي، هغه چې الله پرې حق څرګندوي او باطل پرې په شا تمبوي، او له رسولانو سره يې كتابونه نازل كړي چې بيان، هدايت او روښاني په كې ده، تله يې ورسره نازله كړې ده چې هغه عدل دی چې د ظالم او مظلوم تر منځ به انصاف پرې كيږي، حق به پرې قايميږي او هدايت به پرې خپريږي، او خلک به يې په رڼا كې په حق او عدل يو له بله چلن كوي، او اوسپنه يې نازله كړې چې سخت زور په كې دی، ځواک په كې دی او د حق د مخالفينو زورنه او ايسارونه په كې ده، نو اوسپنه د هغو خلكو لپاره ده چې دليل ورسره ګټه نه كوي، نه پرې څرګندې نښې اغېز كوي، نو اوسپنه يې بيا له مخې وركوي.

او په دې اړه چا دا خبره ډېره ښه كړې چې:

او له وحي پرته بل څه نه دي، یا خو تېره توره وي چې د هر کوږ شخص د مرۍ رګونه پرې کړي

نو دا د هر نا پوهه د ناروغۍ درملنه ده، او همدا د هر انصاف دار د ناروغۍ درملنه ده

نو عاقل او د سلیم فطرت خاوند له دلیله ګټه اخلي او حق له دلیل سره قبلوی، خو ظالم چې د خپلې هوا تابع دی، یوازې توره یې چاره کولی شي، نو شیخ رحمه الله په دعوت او جهاد کې جدي و، او د آل سعود ملګرو یې مرسته کوله، الله دې یې نېکه بدله ورکړي، نو د دوی جهاد او دعوت له ۱۱۵۸ هـ څخه پیل و تر دې چې شیخ په ۱۲۰۶ هـ کې وفات شو، نو جهاد او دعوت نږدې ۵۰ کاله روان و، جهاد، دعوت، مبارزه، د حق لپاره شخړې، د الله او د هغه د رسول د وینا بیان، د الله دین ته دعوت او هغه شریعت ته لارښوونه چې د الله رسول صلی الله علیه وسلم راوړی دی، تر دې چې خلک د الله اطاعت کې اخته او د الله په دین کې داخل شول، کومې ګنبذې چې ورسره وې هغه یې ونړولې، پر قبرونو چې کومو جوماتونه ودان وو هغه یې له منځه یووړل، شریعت یې حاکم کړ، پر شریعت روان شول او هغه څه یې پرېښودل چې پلرونو او نیکونو یې پرې پرېکړې کولي او د قانون په توګه یې منلي وو، حق ته راوګرځېدل، جوماتونه په لمونځونو ودان شول، د علم حلقې جوړې شوې، زکاتونه ادا شول، روژې خلکو هغسې ونیوې څنګه چې الله فرض کړې دي، په نېکۍ امر او له بدیو منع پیل شول، ښارونه، کلي، لارې او بانډې له امنه ډک شوې، بانډچیان په خپلو حدودو کې ایسار شول، د

الله په دین کې داخل شول او حق یې ومانه، شیخ په دوی کې دعوت خپور کړ، شیخ دوی ته لاربښوونکي ورواستول، دښتو بېدیاو ته یې دعوتګر ولېږل، دغه راز یې کلو او ښارونو ته معلمان، لاربښوونکي او قاضیان واستول او په ټول نجد کې دا لوی خیر او ځرګند هدایت خپور شو، حق هر خوا تیت شو او د الله عز وجل دین راڅرګند شو.

بیا د شیخ رحمة الله علیه له مړینې وروسته د هغه زامنو، لمسیانو، شاګردانو او ملګرو دعوت او جهاد جاري وساته، چې د زامنو په سر کې یې شیخ امام عبدالله بن محمد، شیخ حسین بن محمد، شیخ علي بن محمد او شیخ ابراهیم بن محمد وو، په لمسیانو کې یې شیخ عبد الرحمن بن حسن، شیخ علي بن حسین، شیخ سلیمان بن عبد الله بن محمد او نور وو. په شاګردانو کې یې شیخ حمد بن ناصر بن معمر، د درعیة نور ډېر علماء او نور وو چې دعوت او جهاد یې جاري وساته او د الله تعالی دین یې خپور کړ، رسالې یې ولیکلې، مؤلفات یې تألیف کړل، د دین له دښمنانو سره یې جهاد وکړ، او د دغو دعوتګرو او د هغوی د مخالفینو تر منځ نور هیڅ نه وو، غیر له دې چې دوی خلک د الله توحید، یوازې د الله عبادت، پر دې عبادت استقامت، پر قبرونو د جوړو جوماتونو او ګنبذو نړولو ته وربلل، د شریعت حاکمولو او پرې ټینګ درېدو ته یې خلک بلل، پر نېکیو امر او له بدیو منع ته یې خلک بلل او د شرعي حدودو قایمولو ته یې دعوت کاوه، د دوی او د خلکو تر منځ د شخړې لاملونه دغه وو. خلاصه دا چې: دوی د الله توحید ته خلک رهبري کول، پر همدې یې ورته امر کاوه، خلک یې الله سره له شرک او د شرک له وسایلو او ذرائعو

منع کول، خلک يې پر اسلامي شریعت برابر کړل، او چا چې له دعوت او بیان وروسته هم انکار او ټینګار کاوه؛ نو د الله لپاره یې ورسره جهاد وکړ، خپلو ځایونو ته پسې ورغلل څو حق ته سرټیټي شي او ورته راوګرځي، یا یې په زور او توره پر حق روان کړي، څو خپله هم حق ته سر ټیټ کړي او د وطن خلک یې هم، دغه راز یې خلک له هغو بدعتونو او خرافاتو منع کړل، چې د الله له لوري نه دي راغلي، لکه پر قبرونو ودانۍ کول او ګنبذې جوړول، یا په طاغوت فیصلې کول، له کوډګرو او کاهنانو سوالونه کول، هغوی ریښتوني ګڼل او نور... دا هر څه الله د شیخ او د هغه د ملګرو په لاس له منځه یوړل، پر ټولو دې د الله رحمتونه وي.

جوماتونه د لوی کتاب، پاک سنت، اسلامي تاریخ او ګټورو عربي علومو له سبقونو ډک شول، خلک په مذاکره، علم، هدایت، دعوت او سمه لاره تګ بوخت شول، څه نور خلک د خپلې دنیا په کارونو بوخت شول، لکه کرنه، صنعت او نور، علم، عمل، دعوت، لارښوونه، دنیا او دین، یو تن به زده کړه هم کوله او مذاکره هم او له دې سره سره به یې په خپله کرنیزه ځمکه کې کار هم کاوه، یا په خپله کارخانه، سوداګرۍ وغیره کې، څه وخت به یې دین ته ورکاوه او څه دنیا ته، الله ته بلونکي او د هغه لار ته برابروونکي ترې جوړ شول، سره له دې په خپلو سیمو کې په مروجو صنعتونو بوخت وو او د دې په مرسته یې هغه څه ترلاسه کول چې له هېواده بهر وو او د دوی ورته اړتیا وه. او کله چې داعیان او آل سعود له نجده وزګار شول، دعوت یې حرمینو او د جزیرې لویدیځ لور ته وغځاوه، د حرمینو علماو ته یې له وړاندې هم لیکل وکړل او

بیا یې هم ورته کول، خو چې دعوت کار و نه کړ او د حرمینو خلک همداسې د ګنبذو په احترام پاتې شول او پر قبرونو یې لګولې، شرک په کې موجود و او د شرک له خدایګوټو سوالونه کېدل، نو امام سعود بن عبد العزیز بن محمد د شیخ له مړینې ۱۱ کاله وروسته د حجاز پر لور ولاړ، د طائف خلکو ته هم ورغی او بیا مکې ته ولاړ، طایف ته له سعود وړاندې امیر عثمان بن عبد الرحمن المضایفي ورغلی او په هغه ځواک په کې پاتې و چې د درعیة امیر امام سعود بن عبد العزیز بن محمد ورلیږلی و، دغه ستر ځواک د نجد او نورو ځایونو له خلکو جوړ و، تر هغه یې د امیر مرسته وکړه چې طایف یې لاندې کړ، او د مکې د شریف امیران یې ترې وویستل، او هلته یې الله ته بلنه او حق ته لارښوونه ښکاره کړل، خلک یې له شرکه او د ابن عباس او نورو هغو شیانو له عبادته منع کړل چې د طائف ناپوهانو او بې عقلانو یې عبادت کاوه. بیا امیر سعود د خپل پلار عبدالعزیز په امر د حجاز پر لور ولاړ او د مکې شاوخوا یې لښکرې راټولې کړې.

نو کله چې د مکې شریف پوی شو، چې له تسلیمۍ یا تېښتې پرته بله لار نه شته، نو جدې ته وتښتېد، سعود او ورسره مسلمانان له جنګ پرته مکې ته ننوتل او د ۱۲۱۸هـ کال د محرم په اتمه یې د دوشنبې په ورځ مکه ونیوله، د الله دین ته دعوت یې پیل کړ، ټولې ګنبذې یې ونړولې او د الله توحید ته بلنه یې څرګنده کړه، هلته یې مدرسین علماء، لارښوونکي، نصیحت کوونکي او داسې قاضیان تعین کړل چې په شریعت یې پرېکړې کولې، بیا لنډه موده وروسته مدینه فتحه کړی

شوه. له مکې نږدې دوه کاله وروسته په ۱۲۲۰ هـ کې آل سعود مدینه ونیوه، او حرمین د آل سعود په ولکه کې پاتې شول، هلته یې علماء او مرشدین تعین کړل، عدل، د شریعت پلي کول او له ځایي خلکو -په ځانګړي ډول غریبانو او محتاجانو- سره نېکي یې ښکاره کړه، مالي مرستې یې ورسره وکړې، د هغو تسلي یې وکړه او د الله کتاب یې وروښود، د خیر خوا ته یې رهنمایي کړل، د علماوو احترام یې وکړ او د خلکو ښوونې او لاربښوونې ته یې تشویق کړل، او تر ۱۲۲۶ هـ پورې حرمین شریفین د آل سعود تر واک لاندې وو. بیا مصري او ترکي لښکرې د حجاز لور ته راوخوځېدې چې د آل سعود پر خلاف جهاد وکړي او له حرمینو یې وباسي، دې ډېر اسباب لرل چې ځینې یې وړاندې تېر شول. دغه اسباب لکه مخکې چې مو وویل دا و چې د دوی دښمنان او کینه ګر او هغه خرافاتیان چې عقل یې نه درلود، او ځینې سیاستوال چې د دې دعوت مړه کول یې غوښتل او له دې وېرېدل چې د دوی منصبونه له منځه یوسي او د دوی تمې پرې نه کړي، نو شیخ او د هغه پیروان او ملګري یې دروغجن وګڼل او ویې ویل: دوی له رسول علیه الصلاة والسلام سره کینه لري، له اولیاوو سره کینه لري او د هغوی له کراماتو منکر دي، هغوی ویل، چې دوی داسې وایي، چې د هغوی په ګومان د رسولانو علیهم السلام په حق کې کمی کوي، ځینو ناپوهانو او مغرضینو دا خبرې ومنلې او د هغوی له لوري د شیخ د پیروانو پر ضد د وسیلې په توګه استعمال شول او د هغوی په ځای یې جنګ هم کاوه، هغوی ترکان او مصریان هم د دوی خلاف جنګ ته وهڅول؛ چې په نتیجه کې هغه فتنې او جګړې

رامنځته شوې چې هر چا ولیدې، یو لور ته مصري او ترکي پوځونه او د هغوی ملګري وو او بل لور ته آل سعود شو چې په نجد او حجاز کې دا جنګونه د اوږده وخت لپاره له ۱۲۲۶ هـ نه نیولې تر ۱۲۳۳ هـ پورې وغځېدل او کله به یو لوری غالب و، کله بل، اووه کاله د حق او باطل د ځواکونو تر منځ جګړې روانې وې.

خلاصه دا چې شیخ محمد بن عبد الوهاب رحمة الله علیه دغسې سړی و، د الله د دین د راښکاره کولو، او د الله توحید ته د خلکو د رهنمایۍ لپاره راپاڅېدلی و، د دې لپاره چې هغه بدعتونه او خرافات منع کړي چې خلکو په دې دین کې ننویستي دي، خلک پر حق روان کړي او له باطله یې وړتې، په نېکۍ ورته امر وکړي او له بدیو یې منع کړي.

دا د هغه رحمة الله علیه د دعوت لنډیز دی، هغه په عقیده کې د سلفو صالحینو په لار روان و، پر الله، د هغه په نومونو او صفتونو، پر پرښتو، رسولانو، کتابونو، د قیامت پر ورځ او د خیر او شر په تقدیر یې ایمان درلود، د الله په توحید کې، یوازې د الله په عبادت کې، د الله پر نومونو او صفتونو ایمان کې ځنګه چې له الله سبحانه سره ښایي، چې نه یې د الله صفات معطلول او نه یې له مخلوق سره مشابه کول، او پر بعث او بیا ژوندي کېدو باندې په ایمان کې، په جزا او حساب، جنت او دوزخ او نورو شیانو کې په ایمان لرلو کې د اسلام د امامانو پر لار روان و، د ایمان په اړه یې د سلفو په څېر وییل چې ایمان قول او عمل دی، زیاتېږي او کمېږي، په طاعت کولو زیاتېږي او په ګناه کولو کمېږي. دا ټول د هغه رحمة الله علیه

له عقيدې څخه وو، دی د هغوی پر لار او عقيده روان و، په وينا او عمل دواړو کې، هيڅکله د دوی له دغې لارې نه ووت، په دې کې يې کوم ځانګړی مذهب هم نه درلود، نه يې کومه خاصه طريقه لرله، بلکې د صحابه و او تابعينو د نېکو سلفو پر لار روان و، الله دې له ټولو راضي شي.

هغه خپل دغه دعوت په نجد او شاوخوا کې څرګند کړ، خلک يې ورته راوبلل، چا چې ترې انکار کاوه له هغوی سره وجنګېد، دښمني او جګړه يې ورسره وکړل، تر دې چې د الله دين راښکاره او حق بريمن شو، دغه راز هغه الله ته په دعوت، باطل نه په انکار، پر نېکيو امر او له بديو منع کولو کې د مسلمانانو پر لار روان و، شيخ او د هغه ملګرو خلک حق ته رابلل، چې ټينګ پرې ودرېږي، له باطله يې منع کول، د هغوی دا کار يې بد ګاڼه او زجر يې ورکاوه چې پرې يې ږدي، دغه راز يې د بدعتونو او خرافاتو په بد ګڼلو کې تر هغه هڅې وکړې، تر څو چې هغه الله د ده د دعوت په سبب له منځه يووړل، نو دا درې اسباب چې اوس راروان دي، د هغه او د خلکو تر منځ د دښمنۍ او شخړې لاملونه وو، هغه دا دي:

لومړی: له شرکه انکار او خالص توحيد ته بلنه. دويم: له بدعتونو او خرافاتو انکار، لکه پر قبرونو ودانۍ او جوماتونه جوړول او داسې نور، لکه مولودونه او هغه طريقې چې صوفي ډلو ټپلو راويستې وې. دريم: ده خلکو ته پر نېکيو امر کاوه او په زور يې ورته خلک مجبورول، نو که چا به له هغو نېکيو سر غړاوه چې الله پرې فرض کړې دي، په زور يې

پرېږي کول او د پرېښودو په صورت کې يې تعزير ورکاوه، دغه راز يې خلک له بديو منع کول او ترې رټل يې، حدونه يې پلي کول، خلک يې د حق منلو ته مجبورول او له باطله يې شړل، همدا وه چې حق څرګند او خپور شو او باطل ورک او له بېخه وويستل شو، خلک په نېکو اخلاقو سنبال شول او په بازارونو، جوماتونو او بل هر ځای کې يې سيده تګلارې درلودې.

بدعتونه نور چا نه پېژندل، نه يې په سيمو کې شرک پاتې و او نه په کې منکرات بښکارېدل. بلکې چا به چې د دوی سيمې او احوال ليدل چې په کوم حال دي، د نېکو سلفو حال به وريادېده چې په غوره پېړيو کې د نبي صلی الله عليه وسلم، صحابه و او تابعينو په وخت کې پرې خلک وو. خلکو د هغوی په اخلاقو ځانونه سمبال کړل او د هغوی منهج يې خپل کړ، پر دې يې صبر او کوښښ کاوه او پرې جنګېدل، بيا چې په وروستي وخت کې د شيخ محمد او د هغه د دېرې بچيانو رحمة الله عليهم او ملګرو له مړينې ډېر وخت وروسته لږ څه بدلون راغی، په ترکي او مصري دولتونو امتحان او ابتلاء راغلل، چې د الله د دې قول مصداق و:

إِنَّ اللَّهَ لا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ

بې شکه الله تر هغه د يو قوم حالت نه بدلوي څو چې هغوی خپل اوصاف نه وي بدل کړي. [الرعد ۱۱ آيت] الله عز وجل نه غواړو چې دوی کومې ستونزې ګاللې دي هغه د ګناهونو کفاره او ښېنه وګرځوي، او چې څوک ترې وژل شوي دي هغه دې ورته شهادت او لوړې مرتبې وګرځوي، الله دې ترې

راضي شي او خپل رحم دې پرې وکړي. د هغو دعوت الحمد لله تر نن ورځې پورې روان دی، مصري لښکر چې کله پر نجد ورننوتل او وژنې او تخریب یې وکړ، پر دې ډېر کلونه نه وو تېر چې دعوت بیا قایم او خپور شو، له دې نږدې پنځه کاله وروسته امام ترکي بن عبد الله بن محمد بن سعود رحمة الله علیه د دعوت چارې په لاس کې واخیستې او په نجد او شاوخوا کې یې دعوت خپور کړ، نجد کې علماء خپاره شول او کوم ترکان او مصریان چې هلته ول، وویستل شول، له نجد او شاوخوا کلیو او ښارونو یې وویستل، او له دې وروسته په کال ۱۲۴۰ هـ کې په نجد کې دعوت خپور شو.

د درعیة ویجاړی او د آل سعود دولت له منځه وړل په ۱۲۳۳هـ کې وو، د نجد خلک تر پنځو کلونو له ګډوډۍ، جګړو او فتنو سره مخ وو، له ۳۴م کاله تر ۱۲۳۹ هـ پورې، بیا په ۱۲۴۰م کال کې د نجد مسلمانان پر امام ترکي بن عبدالله بن محمد بن سعود راټول شول، حق څرګند شو او علماوو کلیو او ښارونو ته رسالې ولیکلې، خلک یې تشویق کړل او د الله دین ته یې راوبلل، او هغه فتنې مړې شوې، چې د مصریانو او د هغوی د ملګرو په لاس له رامنځته شویو جګړو وروسته دوی په کې ښکېل وو. دغسې هغه جګړې او فتنې مړې شوې چې د دې جګړو په ترڅ کې د دوی په منځ کې راپیدا شوې وې، د الله دین ښکاره شو او خلک په زده کړه، ښوونه، دعوت او توجیه بوخت شول، تر دې چې هر څه بېرته د پخوا په څېر سم شول او خلک خپل حالت ته وروګرځېدل، په کوم حالت چې د شیخ او د هغه د شاګردانو، زامنو او ملګرو په وخت کې وو، الله دې له ټولو نه راضي شي او رحم دې

پرې وکړي، بیا له ۱۲۴۰ هـ څخه دعوت جاري و تر نن ورځې پورې الحمد لله، د سعود اولادې او د شیخ اولادې او د نجد علماوو په پرله پسې توګه یو د بل ځای نیوه، د سعود اولاده په امامت، الله ته په دعوت او د الله په لار کې په جهاد کې د یو بل ځایناستي کېدل.

دغسې علماوو الله ته په دعوت او لارښوونه او حق ته په توجیه کې یو د بل ځای نیوه، خو حرمین شریفین اوږده زمانه د سعودي له دولته جلا پاتې وو، بیا په ۱۳۴۳ هـ کې ورسره یو ځای شول او امام عبد العزیز بن عبد الرحمن بن فیصل بن ترکي بن عبد الله بن محمد بن سعود رحمة الله علیه پرې ولکه ټینګه کړه، او الحمد لله تر نن ورځې پورې د دې دولت تر ولکې لاندې دي.

نو الله لره حمد دی، او الله نه غواړو چې د آل سعود او آل شیخ باقي خلک هم نېکان کړي، دغه ټول مسلمان علماء که په دې وطن کې دي او که په نورو کې، الله دې د هغه څه توفیق ورکړي چې هغه پرې راضي کېږي، د مسلمانانو علماء که هر چېرته دي الله دې یې نېکان کړي، ټولو نه دې الله د حق د مرستې او د باطل د رسوایۍ کار واخلي، د سمې لارې داعیان دې الله په هر ځای کې موفق لري، چې د الله فرایض په ښه توګه قایم کړي، او الله دې موږ او دوی ته نېغه لاره وښيي، حرمین شریفین، د هغو ګاونډي سیمې او ټول مسلمان وطنونه دې الله اباد کړي، پر هدایت، په حق دین، د الله د کتاب او نبي علیه الصلاة والسلام د سنتو پر تعظیم او پر هغې په منګولو ښخولو، پر هغې په صبر او ثبات او د هغو پر حاکم ګرځولو،

تر هغې ورځې چې له خپل رب سره مخ کیږي، الله پر هر څه قادر دی او دعا ډېره ښه قبلوي. دا وروستي هغه څه وو چې ما بیان کړل او تاسو مې د شیخ له حالت، دعوت، د هغه له ملګرو او دښمنانو خبر کړئ، الله غوره مرستندوی دی، پر همغه مو توکل دی، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظیم، وصلی الله وسلم وبارك علی عبده ورسوله، نبینا وإمامنا محمد بن عبد الله، وعلی آله، وأصحابه، ومن سلك سبیله واهتدی بهداه والحمد لله رب العالمین.

فهرست

د امام محمد بن عبد الوهاب دعوت او سیرت................................2

ps166v1.0 - 03/09/2026